

VALINTAKOE E 2025

SANASTO

SANA	SELITYS
a priori	järkeilyä tai tietoa, joka perustuu empiiristen havaintojen sijasta teoreettiseen päättelyyn
aineistolähtöinen	Aineistolähtöisessä tutkimuksessa aineistoa pyritään kuvaamaan ja jäsentämään aineistoista itsestään nousevilla käsitteillä eikä etukäteen joistakin teorioista valituilla käsitteillä.
B (regressiokerroin)	Regressiokerroin B kuvaa regressioanalyysissä selitettävänä olevan muuttujan ja selittävän muuttujan välistä yhteyttä. Negatiiviset arvot tarkoittavat negatiivista yhteyttä, positiiviset positiivista yhteyttä ja 0 tai riittävän lähellä nollaa oleva arvo sitä, että yhteyttä ei ole.
Bloomin taksonomia	Bloomin taksonomia on hierarkkinen esitys ihmisen tiedollisten suoritusten tasosta. Sitä voidaan käyttää myös opetuksen tavoitteiden muotoilussa.
CFI	Comparative Fit Index kertoo välillä 0–1 siitä, miten hyvin malli istuu aineistoon. Mitä lähempänä CFI on yhtä, sitä paremmin malli istuu aineistoon.
Cronbachin alfa	Cronbachin alfa on yhdistetyn mittauksen eli summamuuttujan sisäisen konsistenssin mitta, joka voidaan tulkita reliabiliteettikertoimeksi. Cronbachin alfa vaihtelee välillä 0–1, ja mitä lähempänä sen arvo on yhtä, sitä vapaampi tarkasteltava muuttuja on satunnaisista virheistä.
empiirinen	todellisuutta koskeviin havaintoihin perustuva
episteeminen	tietoon ja tietämiseen liittyvä
epistemologia	tietoteoria tai tieto-oppi; filosofian osa-alue, joka tarkastelee tietoon ja tietämiseen liittyviä kysymyksiä.
fragmentoitunut	pirstaloitunut
humboldtilainen	Humboldtilainen yliopisto on näkemys siitä, millainen yliopiston pitäisi olla. Sen mukaan keskeisiä periaatteita yliopiston toiminnassa pitäisi olla esimerkiksi tutkimuksen ja opetuksen ykseys ja vapaus.
indoktrinaatio	jonkin ajattelutavan, näkemyksen tai oppijärjestelmän iskostamista ihmiseen ilman, että samalla hänelle opetetaan keinoja sen kriittiseen ja monipuoliseen tarkasteluun
jatkumo	jonkin tapahtumasarjan tai prosessin sisältöä, kulkua tai kehitystä kuvaava jatkuvuus
kartografia	kartoitus, jonkin alueen kartan tekeminen tai vertauskuvallisesti jonkin aihekokonaisuuden ajatuksellinen kartoittaminen
χ^2 (Khiin neliö)	Khiin neliö on testisuure, jota voidaan käyttää esimerkiksi ryhmäerojen tarkastelussa. Suuret arvot viittaavat siihen, että erot eivät ole syntyneet sattumalta, mutta Khiin neliön yhteydessä on aina tulkittava siihen liittyvä p-arvo (ks. p-arvo).
kognitiivinen	tietoon ja tietämiseen liittyvä

konfirmatorinen faktorianalyysi	Konfirmatorinen faktorianalyysi on tilastanalyysin menetelmäpaketti, jossa voidaan etukäteen laatia malli siitä, millaiset latentit eli piilevät yleiset tekijät selittävät empiirisesti mitattuja muuttujia, ja testata tämän mallin istuvuutta aineistoon.
korrelaatti	johonkin asiaan yhteydessä oleva toinen asia, esimerkiksi muuttuja
kovariaatti	Kovariaatti on muuttuja, jota tilastollisessa analyysissä käytetään varsinaisten selittävien muuttujien lisäksi selittämään jotakin muuttujaa. Usein kovariaatin käytössä on kyse jonkin muuttujan efektin kontrolloimisesta.
kuhnilainen paradigma	Tieteenfilosofi Thomas Kuhnin mukaan paradigma on tiedeyhteisön tekemää tutkimustyötä ohjaava yleinen, usein osittain julkilausumaton viitekehys, joka ohjaa ja rajaa sitä, miten tiedettä tehdään.
kvalitatiivinen tutkimus	ks. laadullinen tutkimus
kvantitatiivinen tutkimus	ks. määrällinen tutkimus
laadullinen tutkimus	tutkimusta, jossa tarkastellaan ihmisen toimintaa ja sen tuloksia ilman muuttuja-ajattelua ja määrällisiä aineistoja tyypillisesti erilaisten tekstiaineistojen ja niiden laadullisen analyysin avulla
multinomiaalinen logistinen regressio(analyysi)	Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi on tilastollinen menetelmäpaketti, jonka avulla voidaan tutkia sitä, miten useat muuttujat selittävät yhtä muuttujaa. Logistisen regressioanalyysin multinomiaalisessa versiossa selitettävä muuttuja voi saada enemmän kuin vain kaksi arvoa.
määrällinen tutkimus	tutkimusta, jossa tarkastellaan ihmisen toimintaa ja sen tuloksia käyttämällä hyväksi muuttujia ja niiden arvoja mittaamalla saatuja määrällisiä aineistoja
neuroottisuus	taipumus nähdä ympäröivä maailma ja siihen kuuluvat ihmissuhteet uhkaavina ja kokea kielteisiä tunnetiloja
operationalisoida	tehdä havaittavaksi käsite, jota on sellaisenaan mahdoton tai vaikea havaita
OR (odds ratio, vedonlyöntisuhde)	Vedonlyöntisuhde (odds ratio, OR) ilmoittaa kahden vedon (odds, $v(p)$) suhteen tai etäisyyden. Jos esimerkiksi pojista 10 % keskeyttää ammattikoulun, poikien veto saadaan laskettua kaavalla $v(p) = p / (1 - p)$ eli pojille $v(p_1) = 0,1 / (1 - 0,1) = 0,111$. Jos tyttöjen vastaava keskeytysprosentti on 5 %, heidän vetonsa $v(p_2) = 0,05 / (1 - 0,05) = 0,053$. Näistä voidaan nyt johtaa vedonlyöntisuhde kaavalla $OR = v(p_1) / v(p_2) = [p_1 / (1 - p_1)] / [p_2 / (1 - p_2)]$ eli tässä $OR = 0,111 / 0,053 = 0,209$. Osuutta 10 % vastaava veto on siis 2,09-kertainen osuutta 5 % vastaavaan vetoon verrattuna. Yksinkertaistettuna OR kertoo logistisessa regressioanalyysissä siitä, miten selittävä muuttuja on yhteydessä selitettävään muuttujaan.
paradigma	ks. kuhnilainen paradigma

p, p-arvo	p-arvo on todennäköisyys sille, että aineisto on peräisin perusjoukosta, joka on nollahypoteesin mukainen. Yleisemmin p-arvoa käytetään empiirisen aineiston analyysissä, kun päätellään, onko joku yhteys tai ero todellinen. Kriteerinä hyvin yleisesti pidetään sitä, alittaako p:n arvo 0,05:n. Tällöin yhteyttä tai eroa pidetään tilastollisesti merkitseväenä.
psykopatologia	Tuomisen ym. artikkelissa psykopatologia tarkoittaa erilaisia mielenterveyden häiriöitä.
rakennevaliditeetti	mittarin kyky tuottaa teoreettista rakennetta vastaavaa aineistoa
RMSEA	RMSEA on istuvuusmitta lineaarisilla rakenneyhtälöillä tapahtuvassa mallintamisessa. Mitä lähempänä RMSEA:n arvo on nollaa, sitä paremmin malli istuu aineistoon.
SMRM	SMRM on istuvuusmitta lineaarisilla rakenneyhtälöillä tapahtuvassa mallintamisessa. Mitä lähempänä SMRM:n arvo on nollaa, sitä paremmin malli istuu aineistoon.
sofisti	henkilö, joka yleensä tietoisesti esittää älyllisesti vakuuttavia mutta sisällöltään harhaanjohtavia argumentteja
syy-seuraussuhde (kausaalisuhde)	kahden tai useamman ilmiön tai muuttujan välillä vallitseva yhteys, jossa yksi tai useampi ilmiö tai muuttuja aiheuttaa yhden tai useamman ilmiön tai vaikuttaa toisten muuttujien arvoihin
temperamentti	persoonallisuuden hyvin pysyvä ja geneettinen perusta
tietoteoreettinen fallibilismi	näkemyks, jonka mukaan erehtymisen mahdollisuus on tieteellisessä ja muussa inhimillisessä tiedon hankinnassa ja muodostamisessa aina läsnä